

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ
НА ЗАНЯТТЯХ З ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ**

УДК 811.111'25'276.6

*Ольга Петрушенко, кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри гуманітарної підготовки
Хмельницького економічного університету*

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ
НА ЗАНЯТТЯХ З ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ**

У статті окреслено особливості застосування термінологічної лексики та способи її вивчення у двох компонентах ділової англійської мови. Обґрунтовано теоретичні аспекти організації інтерактивного навчання економічної лексики для формування англомовної лексичної компетенції у студентів-економістів. З'ясовано, що вивчення термінологічної лексики при викладанні іноземної мови професійного спрямування буде тим успішнішим й ефективнішим, чим краще зроблений вибір іноземного фахового матеріалу.

***Ключові слова:** термінологічна лексика, ділова англійська мова, семантизація термінів, текст за фахом.
Літ. 7.*

Постановка проблеми. Розширення міжнародних стосунків України у галузях економіки, культури, науки, інтеграція з європейськими країнами, вибір Україною курсу на входження в європейський економічний та освітній простір зумовлює соціальне замовлення суспільства на підготовку високоосвічених фахівців зі знанням іноземних мов, які повинні володіти навичками та вміннями професійного іноземномовного спілкування у всіх сферах діяльності.

Зважаючи на це, великого значення в системі нашої освіти набуває навчання студентів вищих навчальних закладів фахової лексики, оскільки відповідно до сучасних міжнародних освітніх вимог випускники ВНЗ мають володіти вміннями вільно висловлюватися іноземною мовою у процесі досягання ними соціальних, академічних і професійних цілей.

Варто зазначити, що умовою оволодіння іноземною мовою для професійного спілкування є вивчення студентами вищих навчальних закладів економічного профілю спеціальної галузевої лексики.

У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема удосконалення існуючих та пошуку нових методик формування у майбутніх спеціалістів іноземномовної лексичної компетенції, під якою у Рекомендаціях Ради Європи з мовної освіти розуміється “знання і здатність використовувати словниковий запас мови, яка вивчається” [7, 3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні аспекти формування іноземномовної лексичної компетенції досліджувалися у працях таких вітчизняних і зарубіжних учених як В.О. Артемов, І.М. Берман, Н.Г. Вишнякова, Ю.В. Гнакевич, О.Ю. Долматовська, В.С. Коростильов,

Е.В. Мірошниченко, О.Б. Тарнопольський, О.В. Чічкова, С.П. Шатілов, R. Ellis, D. Gardner, M. Lewis, L. Taylor та ін., але ще й сьогодні деякі аспекти цієї проблеми залишаються відкритими. Ця обставина слугує вагомим мотиваційним чинником для обґрунтування **актуальності** пропонованої статті.

Мета нашої розвідки полягає у впровадженні ефективних шляхів щодо вивчення термінологічної фахової лексики студентами вищих навчальних закладів економічного профілю.

Відповідно до мети поставлено такі **завдання**:

1) обґрунтувати теоретичні аспекти організації інтерактивного навчання економічної лексики для формування англомовної лексичної компетенції у студентів-економістів.

2) з'ясувати проблеми вивчення термінологічної лексики студентами немовних ВНЗ;

3) визначити джерела та критерії відбору лексичного матеріалу і розробити методичну типологію відібраної термінологічної лексики;

Незважаючи на наявні здобутки у розв'язанні проблеми навчання спеціальної лексики іноземної мови, практика викладання свідчить про необхідність підвищення якості оволодіння студентами англомовним лексичним матеріалом. Це стосується, зокрема, навчання термінологічної лексики студентів, які спеціалізуються у галузі міжнародних економічних відносин та зовнішньоекономічної діяльності.

Зауважимо на тому, що проблема вивчення термінологічної лексики студентами немовних вузів була і є актуальною у сучасній методичній науці. Термінологічна лексика необхідна студентам насамперед при читанні спеціальних текстів за фахом у вищому закладі освіти з метою отримання професійної інформації, для ведення професійно-орієнтованої бесіди або дискусії із

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ НА ЗАНЯТТЯХ З ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

зарубіжними фахівцями, а також при написанні анотацій, реферату чи повідомлення. Тому викладачу ділової англійської мови необхідно розуміти основні властивості термінологічної лексики, особливості її будови та вивчення на заняттях з ділової англійської мови [6, 24].

Курс ділової англійської мови включає цілий ряд аспектів, такі як ділове листування та розмови по телефону, презентації і ділові зустрічі, наради, переговори. Курс ділової комунікації висвітлює питання написання резюме та влаштування на роботу, взаємовідносини персоналу всередині компанії та міжкультурні відмінності, вирішення конфліктних ситуацій, анкетування, інтерв'ювання та ряд інших не менш важливих аспектів ділового життя.

Очевидно, що вивчення термінологічної лексики при викладанні іноземної мови професійного спрямування буде тим успішнішим й ефективнішим, чим краще зроблений вибір іншомовного фахового матеріалу, який залучається до навчального процесу. Таким базовим матеріалом для студентів економічних спеціальностей є, перш за все, тексти фахового спрямування, які вважаються джерелом для розширення фахового термінологічного словника, предметом читання та обговорення на заняттях, основою для використання в ситуаціях мовлення, для аудіювання, тобто для цілеспрямованої і продуктивної мовленнєвої діяльності студентів.

Дослідниками доведено, що інтерактивне навчання завдяки своїй динамічності і гнучкості, практичності і доступності сприяє задоволенню інформаційно-пізнавальних потреб студентів, позитивно впливає на інтелектуальний розвиток кожної особистості та її професійне становлення. В аспекті формування іншомовної лексичної компетенції інтерактивне навчання стимулює студентів до запам'ятовування навчального лексичного матеріалу, його осмисленого репродукування та свідомого й творчого використання в ході іншомовної комунікації. Співучасть усіх мовленнєвих суб'єктів у процесі інтерактивного оволодіння іншомовною лексикою супроводжується контролем та корегуванням такої діяльності з боку викладача, дозволяє йому управляти навчальними діями студентів. Отже, суть інтерактивного навчання як засобу ефективного формування англомовної лексичної компетенції полягає в організації парно-групової та колективної мовленнєвої взаємодії всіх суб'єктів навчального процесу з виконання творчих, проблемно-пошукових і комунікативних завдань, орієнтованих на одержання студентами знань лексичних одиниць та набуття

спроможності використовувати їх усно і письмово в межах сфери своєї майбутньої діяльності.

За твердженням К.Ф. Кусько: "Текст за фахом – це передусім засіб становлення та розвитку професійної, точніше мовнопрофесійної майстерності" [3, 13]. Вдало підібраний автентичний текст виховує у студентів культуру термінологічного спілкування, формує комунікативну спроможність, необхідну для професійного спілкування. Студенти збагачують свій термінологічний запас, читаючи літературу за фахом, що у свою чергу, дає можливість будувати висловлювання за професійною тематикою. Дослідники термінології вважають, що саме на основі фахових текстів можна опрацювати дефініцію кожного терміна. Тому на кожному занятті ми намагаємось працювати з новими, цікавими, доступними за змістом і складністю текстами [6, 18].

При дослідженні лінгвістичних особливостей англійської економічної лексики було встановлено, що у термінів немає ознак багатозначності та експресивності, їм притаманна стилістична нейтральність та відсутність синонімів. Терміни підмови економіки є елементом загальної лексичної системи іноземної (англійської) мови з парадигматичними і синтагматичними зв'язками, що існують у загальноновживаній лексиці. В терміносистему економіки входять терміни-слова і терміни-словосполучення, а характерними способами їх творення є префіксальний, суфіксальний та складання окремих слів або їх основ. Розуміння структури термінів, уміння проводити їх морфолого-синтаксичний аналіз дозволяє продукувати нові термінологічні одиниці й варіювати способи лексико-граматичного вираження думки англійською мовою. Сучасні тенденції інтернаціоналізації англійських економічних термінів сприяють розвитку мовної здогадки студентів, розширюють їхні можливості для безперекладної семантизації і швидкого та довготривалого запам'ятовування спеціальної лексики, збагачують потенційний словник [7, 15]. Зауважимо, що власне читання літератури за фахом збагачує термінологічний вокабуляр студентів, що у свою чергу, дає можливість транспозиції термінологічних одиниць в усний чи письмовий текст за фахом.

Варто наголосити на тому, що дидактичною основою інтерактивного навчання англійської економічної лексики є принципи наочності, свідомості, активності, міжпредметної координації, комунікативності, взаємопов'язаного навчання всіх видів іншомовної мовленнєвої діяльності і професійної спрямованості навчання. Виділені у дослідженні психологічні чинники, а також описані

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ НА ЗАНЯТТЯХ З ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

властивості процесів мислення, пам'яті, уваги створюють сприятливі психологічні передумови для набуття студентами знань англомовної економічної лексики та умінь її використання в сфері зовнішньоекономічної діяльності. Уточнені лінгвістичні характеристики економічних термінів та проаналізовані методичні труднощі їх засвоєння забезпечують лінгвометодичні передумови формування лексичної компетенції.

Зважаючи на те, що основним джерелом відібраної англійської економічної лексики виступають англомовні автентичні фахові тексти економічного дискурсу, визначимо якісні (змістові і мовні) та кількісні критерії відбору спеціальних текстів.

Виконане дослідження дає підстави стверджувати, що критеріями відбору економічних термінів є такі: професійної спрямованості, адекватності цілям навчання, частотності, практичної необхідності і тематичності.

Зазначимо, що робота над текстом за фахом починається з подачі фонетичного опрацювання термінів і термінологічних словосполучень як ізольовано, так і в реченнях при викладанні умовно-мовленнєвих вправ рецептивного і репродуктивного характеру.

Щоб семантизувати термін, встановити наявні зв'язки з іншими термінами, які входять до визначеної сукупності термінів, необхідно дати його тлумачення у певному контексті. І.М. Берман вказував на необхідність контекстуального розкриття співзначень термінів з опорою на знання основного терміна при засвоєнні термінологічної лексики [1, 33].

Зважаючи на те, що ізольований термін *rate* може мати різні значення: *тариф, швидкість, відсоток, розряд, клас* та ін., визначити його конкретне значення важко при відриві від контексту. Лише використання терміна у словосполученнях чи у певному контексті робить його зрозумілим. Наприклад: термінологічне словосполучення *inflation rate* не викликає у студентів сумнівів, що це – *темпи інфляції*.

Отже, термін набуває конкретного значення у контексті, а контекст в свою чергу допомагає здогадатись про відповідне значення терміна, не вдаючись до його перекладу. Усі ці чинники додають особливих труднощів студентам при семантизації термінів, але вчать їх згодом правильно вживати в мовленнєвій діяльності [6, 26].

Особливої уваги заслуговує те, що в основі термінологічної системи ділової англійської мови лежить лексичний пласт, який називають фінансовим, торговельним, економічним. З точки зору свого стилістичного складу, в розглянутому

лексичному просторі можна виділити нейтральні і марковані одиниці (метафори, неологізми, парні синоніми, професійні жаргонізми, оказіональні аббревіатури, парні синоніми і антоніми та ін.).

Виконане дослідження дає підстави стверджувати, що для швидкого запам'ятовування термінологічної лексики студентами доцільно вживати ефективний спосіб деривації термінів.

Для того, щоб розкрити значення термінів при читанні текстів професійного спрямування, а згодом збагатити термінологічний словник студентів, рекомендуємо проводити аналіз словотворчих елементів термінів.

Finances: *debts, funds, assets, profit.*

People: *managing director, executive director, shareholder, partner.*

Activity: *to run the company, to compete, to go bankrupt, to incur debts.*

Documents: *subscription clause, share, contract.*

Management: *Board of Directors, Stock Exchange.*

Окреслимо словотворчі елементи термінів: префікс – *dis, re, un, over*; корінь – *profit, invest, approve*; суфікс – *less, able, ment, ship*.

Отже, викладач має чимало способів для семантизації термінів, розкриття їхніх значень при читанні фахових текстів, що згодом допоможе активізувати їх в усному та писемному мовленні. Дехто з теоретиків і практиків мови вказує на необхідність використання рідної мови для семантизації термінів для кращого їхнього запам'ятовування та свідомого застосування у спілкуванні. Так, у групах з низьким рівнем мовної підготовки студентів викладачу важко відійти від традиційної схеми: читання – переклад – механічне заучування напам'ять текстів, які практично переповнені термінами. Однак у групах з високим рівнем мовної підготовки така схема не спрацьовує. Студенти читають тексти в позааудиторний час, а на занятті обговорюють дискусійні, проблемні питання, які висвітлюються в текстах, коментують і критично аналізують прочитане. Таким чином, досягається точність, плавність та вживання термінологічної лексики в усному або писемному мовленні [2, 86].

Виконане дослідження дає підстави стверджувати, що методика опрацювання та засвоєння термінів при вивченні англійської мови професійного спрямування йде за відпрацьованою схемою:

- усна презентація термінів, їх семантизація;
- виконання вправ із застосуванням, як правило, комп'ютера, графічних опор тощо: заповнення пропусків у тексті, підбір визначень термінів з

СЕРГІЙ АМБАРЦУМЯН – ПОСЛІДОВНИК СИНТЕЗОВАНИХ ТРАДИЦІЙ ЛЬВІВСЬКОЇ ДИРИГЕНТСЬКОЇ ШКОЛИ

кількох варіантів, завершення речень, зіставлення термінів та їх дефініцій, визначення одного зайвого слова та ін.;

- написання ділових документів з метою закріплення термінології у писемному мовленні.

- моделювання мовленнєвих ситуацій з реального життя, під час програвання яких студенти автоматизують вживання певного терміна у конкретній ситуації спілкування [7, 32].

Отже, вивчення економічних термінів пронизує весь курс ділової англійської мови у вищих навчальних закладах економічного профілю. І саме викладач повинен знайти такі форми і методи, щоб цей процес був цікавим і бажаним для студентів. Щоб цього досягти, необхідно використовувати новітні інформаційні технології, інтерактивні методи та прийоми навчання, що, своєю чергою, навчить студентів чітко формулювати і висловлювати свою позицію, спілкуватися, дискутувати, сприймати й оцінювати інформацію, тобто активно вживати терміни у всіх видах мовленнєвої діяльності.

1. Берман И.М. *Методика обучения английскому языку в неязыковых вузах* / И.М. Берман – М.: Высшая школа, 1970. – С. 133.

2. Гаркушева В.О., Капінус О.Л., Шамрай Л.І. *Термінологічна лексика на заняттях з ділової англійської мови* / В.О. Гаркушева, О.Л. Капінус, Л.І. Шамрай // *Проблеми соціо-гуманітарних наук: вісник*. – Донбас, 2011. – № 2 (88). – С. 84 – 88.

3. Кусько К.Ф. *Лінгвістика тексту за фахом* / К.Ф. Кусько // *Лінгводидактична організація навчального процесу з іноземних мов у вузі. Колективна монографія*. – Львів: “Світ”, 1996. – С. 13.

4. Ляховицкий М.В. *Методика преподавания иностранных языков* / М.В. Ляховицкий – М.: Высшая школа, 1981. – С. 153.

5. Овсянников В.В. *Переводческие проблемы терминологии делового английского* / В.В. Овсянников // *Язык и культура. Выпуск 7. Том VIII. Теория и практика перевода*. – Киев: Издательский Дом Дмитрия Бураго, 2004. – 280 с. – С. 75 – 79.

6. Орицин І.С. *Вивчення фахової лексики у курсі англійської мови для студентів комп'ютерних спеціальностей* / І.С. Орицин – Львів: “Світ”, 2006.

7. Семенчук Ю.О. *Формування англомовної лексичної компетенції у студентів економічних спеціальностей засобами інтерактивного навчання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 “Теорія та методика навчання: германські мови”* / Ю.О. Семенчук – К., 2007. – 26 с., [1].

Стаття надійшла до редакції 07.09.2012

УДК 373.3

Михайло Ковбасюк, доцент кафедри хорового співу факультету культури і мистецтв
Львівського національного університету
імені Івана Франка

СЕРГІЙ АМБАРЦУМЯН – ПОСЛІДОВНИК СИНТЕЗОВАНИХ ТРАДИЦІЙ ЛЬВІВСЬКОЇ ДИРИГЕНТСЬКОЇ ШКОЛИ

У даній статті проаналізовано педагогічні принципи та прийоми педагога-диригента С.Г. Амбарцумяна в контексті диригентсько-хорової культури другої половини ХХ ст.

Ключові слова: хорова культура, диригентсько-хорова освіта, педагогічна діяльність, методичні прийоми.

Літ. 5.

Постановка проблеми. Хорове мистецтво і культура України належать до тих надбань, що високо цінуються у світі. Диригентсько-хорова освіта в музичній культурі України другої половини ХХ ст. розглядається як системне явище в історико-педагогічному, музикознавчому та культурознавчому аспектах.

Своєчасність нових підходів до диригентсько-хорової освіти зумовлена інтеграцією України в європейський культурний та освітній простір, розширенням ринку праці музикантів і музичних педагогів, а відтак – установленням жорстких вимог до їхньої спеціальної та професійно-педагогічної освіти. Це потребує створення

педагогічних умов для найповнішого розкриття професійних і особистісних можливостей кожного студента, вдосконалення професійно-педагогічної та управлінської підготовки фахівців, що має забезпечувати їхню спроможність активно конкурувати на міжнародному ринку, стимулювати готовність до постійного саморозвитку і швидких професійних змін.

Необхідність оновлення диригентсько-хорової освіти підтверджується значним впливом на суспільство масової та екранної культури, посиленням бездуховності, індивідуалізму, знеціненням світової та національної музично-хорової спадщини. Подолання цих негативних процесів можливе лише за умови відродження